

گزارشي از آراي ديوان داوري دعاوي ايران و ايالات متحده امريكا

ديوان داوري از اوایل سال 1361 که بررسی پرونده‌ها را آغاز کرده تا پایان شهریورماه سال 1366 طی 62 تصمیم، 67 قرار و 317 حکم، 9 فقره از 22 فقره پرونده‌های «الف»، 35 فقره از 72 فقره پرونده‌های «ب»، 726 فقره از 962 فقره پرونده‌های بزرگ و 135 فقره از 2782 فقره پرونده‌های کوچک از رسیدگی و مختومه اعلام نموده است. در نتیجه جمعاً 905 فقره از کل دعاوي مختومه شده است.¹

1. پرونده‌های ديوان داوري دعاوي ايران و امريكا به چهار دسته تقسیم شده‌اند:

پرونده‌های «الف» پرونده‌های هستند که دولتین ايران و ايالات متحده امريكا در تفسیر یا اجرای بیانیه‌های الجزایر اختلاف‌نظر داشته و به همین لحاظ نظر تفسیری ديوان را در موضوعات متنازع‌فیه خواستار شده‌اند.

پرونده‌های «ب» پرونده‌هایی هستند که دو دولت ايران و ايالات متحده امريكا علیه یکدیگر طرح کرده‌اند و موضوع آنها ناشی از قراردادهای فروش کالا یا خدمات است.

پرونده‌های بزرگ پرونده‌های هستند که خواسته عنوان شده در آنها بیش از 250.000 دلار است.

پرونده‌های کوچک، آن دسته از دعاوي هستند که خواسته هر کدام از آنها کمتر از مبلغ 250.000 دلار باشد.

تحليل 317 حکم ديوان به شرح زیر
مي‌باشد:

**الف - آرای مبني بر توافق طرفين دعوي: 146
فقره**

در این دعاوي جمعاً حدود دو ميليارد و ششصد و هشتاد ميليون دلار به اضافه بهره و هزینه‌هاي دادرسي مطالبه شده بود. ديوان براساس توافق طرفين مقرر نموده است 069، 296، 529 دلار به طرفهاي امريكايي پرداخت شود و نيز مبلغ 41.028.407 دلار و معادل دلاري 423.911 دلار به طرفهاي ايراني پرداخت گردد.

يادآوری مي‌گردد در قبـال وجه المصالحه‌هاي پرداختي، ضمن پايان دادن به ادعاهاي خواهانهاي امريكايي به‌خصوص از لحاظ مالکيت واحدهاي صنعتي و تجاري، در پاره‌اي موارد طرف امريكايي ملزم به تحويل اموال، قطعات يا لوازم مربوط نيز شده است که متعاقباً به سازمان ايراني مربوط، تحويل يا منتقل گردیده است. علاوه براین، در بعضي پرونده‌ها وفق موافقتنامه، وجوهي که در

اختیار طرف امریکایی بوده، مسترد و دریافت شده است.

ب - آرای مبني بر رد ادعاهای خواهانهای امریکایی: 54 فقره

در این دعاوی خواهانهای امریکایی بیش از یک میلیارد و هشتصد و پنج میلیون دلار به اضافه بهره و هزینه‌های دادرسی را مطالبه نموده بودند که به لحاظ عدم صلاحیت یا فقد دلیل کافی، مردود اعلام شده‌اند.

ج - آرای مبني بر محکومیت خواندگان ایرانی: 930 نفره

در این دعاوی خواهانهای امریکایی حدود 520/1 میلیارد دلار، اضافه بهره و هزینه‌های دادرسی را مطالبه نموده بودند؛ اما دیوان مقرر نموده است کلاً مبلغ 413.069.710 دلار بابت اصل ادعاهای بهره و هزینه‌های دادرسی به طرفهای امریکایی پرداخت گردد.

**د - آرای مبنی بر رد ادعاهای خواهانهای
ایرانی: 17 فقره**

طی این گروه از دعاوی، اتباع و مؤسسات ایرانی حدود 271 میلیون دلار به اضافه بهره و هزینه‌های دادرسی را مطالبه نموده بودند که به لحاظ عدم صلاحیت یا فقد دلیل کافی، مردود اعلام شده‌اند.

**ه - آرای مبنی بر محکومیت امریکا به نفع
ایران: 7 فقره**

1- در این دعاوی، سازمانهای ایران حدود 540 میلیون دلار و اضافه بهره و هزینه‌های دادرسی را مطالبه نموده بودند که منجر به محکومیت اتباع امریکایی و نیز دولت امریکا به پرداخت 479 میلیون دلار به نفع طرفهای ایرانی گردیده است. قسمت عمده این مبلغ مربوط به ادعای دولت جمهوری اسلامی ایران مطروحه علیه دولت امریکا در پرونده I-G (تخلفات امریکا) بوده است.

2- توضیح آنکه در اجرای بیانیه الجزایر، مبلغ 3.667 میلیارد دلار جهت

بازپرداخت اصل و بهره وام‌های سندیکایی که مؤسسات ایرانی از سندیکاهای متشکل از بانکها یا مؤسسات امریکایی دریافت کرده بودند، در اختیار فدرال رزرو امریکا قرار گرفت (مشهور به حساب شماره 1) تا بین سندیکاهای وام‌دهنده توزیع نماید؛ ولی بعداً معلوم شد که طلب سندیکاهای مذکور حدود 300 میلیون دلار کمتر از مبلغ 3.667 میلیارد دلار می‌باشد و حساب شماره 1 دارای مانده اضافی است. دولت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواستار استرداد این مانده حساب به اضافه بهره آن از امریکا شدند. چون امریکا به بهانه‌هایی برای نگهداری این وجود مازاد متوسل می‌گردید و از استرداد آن خودداری می‌نمود، علی‌هذا ایران طی دادخواست تخلفات امریکا از بیانیه‌های الجزایر در دیوان داوری و علیه ایالات متحده طرح دعوی کرد (مشهور به دعوی تخلفات دادخواست الف/15) و ضمن برشمردن سایر تخلفات امریکا، این مورد را نیز مطرح ساخت و خواستار اعلام تخلف امریکا و نیز محکومیت آن دولت به پرداخت مانده حساب شماره 1 با بهره آن گردید.

پس از تبادل لوایح مفصل و برگزاری جلسه استماع شفاهی، سرانجام دیوان داور پی قرار مورخ 65/5/29 مقرر نمود که در تعلق این وجوه به ایران تردیدی نیست و بایستی مسترد شود؛ منتهی به منظور تعیین مبالغ مورد اختلاف فیما بین طرفین و ادعاهای احتمالی که ممکن است هنوز علیه حساب مذکور وجود داشته باشد، و نیز تعیین مکانیسم فنی و بانکی استرداد مانده حساب، لازم است که طرفین با یکدیگر در طول مدت مذکور مذاکره نمایند و برای این منظور چهار ماه مهلت قائل شد. با اینکه خواسته ایران در این پرونده اعلام تخلف امریکا از بیانیتهای الجزایر بود و با نگهداری مانده حساب مذکور، تخلف امریکا از نظر ایران محرز بود، ولی دیوان داور در مورد متخلف بودن امریکا سکوت نمود. به هر حال، در اجرای قرار دیوان، نمایندگان بانک مرکزی جمهوری اسلامی و فدرال رزرو امریکا دوبار با یکدیگر مذاکره کردند؛ ولی از آنجا که امریکا هر بار بهانه‌جویی می‌نمود، لذا مذاکرات به نتیجه‌ای نرسید. چون در خود قرار دیوان

مقرر شده بود که اگر مذاکره به نتیجه نرسد، می‌توان برای حل موضوع به دیوان داوری مراجعه کردند و این بار خواستار این شدند که امریکا محکوم و ملزم به استرداد وجوه مازاد در حساب شماره 1 گردد. دیوان داوری پس از رسیدگی لازم سرانجام در تاریخ 66/2/14 طی حکمی که صادر کرد، ایالات متحده را ملزم به استرداد و پرداخت مانده حساب یاد شده به اضافه بهره آن که تا آن تاریخ بالغ بر بیش از 500 میلیون دلار شده بود، نمود. منتهی به‌منظور تعیین تکلیف پاره‌ای اختلافات فیما بین مقرر نمود که معادل تقریبی اختلاف حسابهای مذکور (63 میلیون دلار) کنار گذاشته شود² و الباقی (حدود 454 میلیون دلار) فوری به ایران پرداخت گردد. با پیگیریهای بعدی، سرانجام ایران موفق شد مبلغ مذکور

2. امریکا ابتدا اعلام کرده بود که میزان اختلاف حساب حدود 11 میلیون دلار است، ولی پس از صدور قرار دیوان داوری که فوقاً اشاره شد و در طول مذاکرات، به‌منظور بهانه‌جویی برای شکست مذاکرات، این رقم را تا 63 میلیون دلار افزایش داد. دیوان داوری نیز هنگام صدور حکم به استرداد مانده حساب، مقرر کرد که معادل همان مبلغ 63 میلیون دلار موقتاً کنار گذاشته شود تا اختلاف حسابهای فیما بین حل و فصل گردد که بانک مرکزی جمهوری اسلامی مشغول بررسی و اقدام لازم در این زمینه می‌باشد.

گزارشی از آرای دیوان... ❖ 135

(مآزاد حساب شماره 1) را از امریکا بازپس گیرد و به خزانه دولت برگرداند.

و - پرداختهاي از حساب امانی

1- همانطور که استحضار دارند، به موجب بیانیه‌های الجزایر و به منظور پرداخت احکام دیوان داورى که به نفع طرفهای امریکایی صادر می‌شود، یک حساب امانی به مبلغ یک میلیارد دلار به نام بانک مرکزی الجزایر و به صورت بهره‌زا در یک بانک امانی به نام بانک تسویه هلند افتتاح شده است. هرگاه حکمی به نفع طرف امریکایی صادر می‌شود (اعم از حکم ترافعی یا احکام سازشی) رئیس دیوان داورى، طی اعلامیه‌ای مراتب را به بانک مرکزی الجزایر ابلاغ می‌کند تا دستور پرداخت از حساب امانی را بدهد. آمار این قبیل اطلاعیه‌ها و پرداختها از حساب امانی به شرح زیر است. اضافه می‌کند که ارقام زیر غیر از بهره‌ای است که بانک امانی طبق مفاد رأی، محاسبه و پرداخت می‌نماید:

- تعداد اطلاعیه‌های رئیس دیوان: 238

فقره

- مبلغ پرداختی از حساب امانی به طرفهای امریکایی (محکوم‌الیه) اعم از احکام ترافیعی یا سازشی:

861.946.159/73 دلار امریکا

معادل دلاری 303/196 لیره انگلیس

معادل دلاری 297.051 مارک آلمان

معادل دلاری 89.661.069 ریال

مجموع ارقام فوق به اضافه بهره آن دسته از احکام که دارای بهره نیز بوده و توسط بانک امانی در تاریخ پرداخت محاسبه گردیده است، جمع رقم نهایی پرداخت شده از حساب امانی مذکور را تا تاریخ 66/6/31 تشکیل می‌دهد. اضافه می‌کند که برای تکمیل و تأمین مجدد حساب مذکور، بانک مرکزی ایران تا به حال از محل بهره همان حساب استفاده کرده است.

2- همانطور که فوقاً اشاره شد در پاره‌ای از پرونده‌ها اتباع امریکایی یا دولت امریکا به نفع ایران محکوم شده‌اند یا طی توافقنامه مربوط مقرر شده وجوهی به ایران یا دستگاههای دولتی ایران پرداخت گردد. آمار این قبیل احکام که

با تفكيك پرونده I-G محاسبه شده، به شرح
زیر می‌باشد:

احكام صادره به نفع ايران، اعم از
حكم ترافعي يا سازشي و بدون محاسبه
بهره متعلقه:

61.530.859/33 دلار

معادل دلاري 3.608.593 ريال

پرداختي به ايران طبق حكم صادره در
پرونده I-G با احتساب بهره متعلقه تا
روز پرداخت حدود: 454.000.000 دلار.

ارزش بعضي از واحدهاي صنعتي، سهام
و ماشين‌آلات که طی موافقتنامه مربوط به
ايران منتقل شده است.

ز- تعداد پرونده‌ها

همانطور که اشاره کردیم، مجموع
دعاوي بزرگ ثبت شده در ديوان داوري –
اعم از دعاوي ايران و امريکا – بالغ بر
962 فقره بوده است. ضمناً تعدد 2782 فقره
دعاوي کوچک (کمتر از 250.000 دلار) نیز
در ديوان داوري ثبت گردیده است. با
توجه به احكام صادره و نیز تصميمات يا
دستورهاي ديوان مبني بر ختم يا خروج

پرونده‌ها از رسیدگی، تا تاریخ 66/6/31
جمعاً 726 فقره از دعاوی بزرگ و 135 فقره
از دعاوی کوچک و 9 فقره از دعاوی «الف»
و 35 فقره از دعاوی «ب» (یعنی جمعاً 905
فقره از کل دعاوی) مختومه شده و بقیه
که عبارت است از 236 فقره از دعاوی
بزرگ و 2647 فقره از دعاوی کوچک، 13
فقره از پرونده‌های «الف» و 37 فقره از
پرونده‌های «ب» هنوز تحت رسیدگی دیوان
داوری می‌باشد.